

ling van de hoogte van het smartengeld. In Frankrijk heeft de rechter die vrijheid en dat lijdt niet tot onhanteerbare toestanden.¹⁷ Natuurlijk zal het enige tijd duren voordat in de rechtspraak bepaalde bandbreedtes zijn uitgekristalliseerd en dat brengt transactiekosten met zich. Dergelijke kosten zijn in het verleden echter ook gemaakt nadat de Hoge Raad had bepaald dat fysiek letsel recht gaf op smartengeld. Na verloop van tijd zullen in de praktijk bandbreedtes uitkristalliseren waardoor de transactiekosten zullen afnemen.¹⁸

A.J. Verheij
universitair docent VU Amsterdam

Toerekenbaarheid van de tekortkoming bij non-conformiteit

Noot bij HR 27 april 2001, *RvdW 2001/96 (Oerlemans Agro BV / vof Firma Driessen c.s)*

■ **1. Casus**
Driessen exploiteert een rozenkwekerij. Als meststof gebruikt hij onder meer een ijzerhoudend product, ijzerchelaat, dat onder de merknaam BioFer op de markt wordt gebracht door Epenhuijsen Chemie en onder meer wordt verkocht door Oerlemans. Omstreeks 10 juni 1993 heeft Driessen van Oerlemans een vat BioFer gekocht en geleverd gekregen. Driessen heeft het product vanaf medio juli 1993 in het druppelsysteem van de kwekerij in gebruik genomen en als voedings- en meststof toegeediend aan de in zijn kassen gekweekte rozenplanten. De groei van de planten liep vervolgens snel terug, de bladontwikkeling werd minimaal, het blad vertoonde verdoringsverschijnselen en de houdbaarheid van de rozen na verkoop liep sterk terug.

■ **2. De uitspraak**
Driessen vordert van Oerlemans betaling van f 394 122 vermeerderd

met de wettelijke rente vanaf 4 april 1994, alsmede vergoeding van de door Driessen ter zake vanaf week 13 1994 geleden schade, nader op te maken bij staat. Driessen legt aan de vordering ten grondslag dat Oerlemans jegens haar wanprestatie heeft gepleegd dan wel onrechtmatig heeft gehandeld door haar een voor rozen bestemde voedingsstof en meststof te leveren die een herbicide bevatte, ten gevolge waarvan ernstige schade is ontstaan aan de door Driessen geteelde rozen.

Na een tweetal tussenvonnissen heeft de rechtbank bij eindvonnis van 16 oktober 1997 de vorderingen van Driessen afgewezen. Het Hof 's-Hertogenbosch heeft bij arrest van 26 april 1999, opnieuw rechtdoende, Oerlemans veroordeeld tot vergoeding van schade, door Driessen geleden als gevolg van de levering door Oerlemans van een met Ethidimuron verontreinigd vat ijzerchelaat, schade op te maken bij staat, waarin begrepen de wettelijke rente vanaf 4 april 1994. Het hof heeft daartoe overwogen dat voor industrieel vervaardigde zaken geldt dat naar verkeersopvattingen gebreken daaraan voor risico van de verkoper komen, ook als hij die gebreken niet kende noch behoorde te kennen. Het hof heeft voorts overwogen dat Oerlemans in beginsel aansprakelijk is als de ondeugdelijkheid van het geleverde komt vast te staan, aangezien gebreken aan het product voor risico komen van Oerlemans en van andere omstandigheden die desondanks tot overmacht moeten leiden, niet is gebleken.

In het cassatiemiddel wordt betoogd dat het hof ten onrechte heeft geoordeeld dat de verkeersopvattingen meebrengen dat er een rechtsregel bestaat, die onafhankelijk van de concrete omstandigheden van het geval ertoe leidt dat voor industrieel vervaardigde zaken geldt dat gebreken daaraan voor risico van de verkoper komen, ook als hij die gebreken niet kende noch behoorde te kennen. Daarbij dient er volgens het middel tevens van te worden uitgegaan dat het gebrek geheel buiten

toedoen van Oerlemans is ontstaan en dat Oerlemans de zaken niet zelf heeft geproduceerd. De Hoge Raad oordeelt als volgt (r.o. 3.6):

'Bij de beoordeling van de vraag of Oerlemans gehouden is de door Driessen geleden schade te vergoeden heeft als uitgangspunt te gelden dat het ijzerchelaat door de verontreiniging met Ethidimuron niet aan de overeenkomst beantwoordde. Er is derhalve sprake van een tekortkoming in de nakoming van de overeenkomst, die ingevolge art. 6:74 BW tot schadevergoeding verplicht, tenzij de tekortkoming de schuldenaar niet kan worden toegerekend. Nu in cassatie, in ieder geval veronderstellenderwijs, ervan moet worden uitgegaan dat Oerlemans het ijzerchelaat niet zelf heeft geproduceerd, dat het gaat om een gebrek dat geheel buiten haar toedoen is ontstaan en dat zij kende noch behoorde te kennen, zodat de tekortkoming niet aan haar schuld is te wijten, terwijl de tekortkoming evenmin krachtens de wet of een rechtshandeling voor haar rekening komt, moet, zoals het Hof met juistheid heeft overwogen, de vraag of zij aan Oerlemans moet worden toegerekend, worden beantwoord aan de hand van de in het verkeer geldende opvattingen (art. 6:75).

De verkeersopvattingen brengen mee dat in een geval als het onderhavige een tekortkoming bestaande in een gebrek van een verkocht product in beginsel voor rekening van de verkoper komt, ook als deze het gebrek kende noch behoorde te kennen.

Dit zal slechts anders kunnen zijn in geval van, door de verkoper zo nodig te bewijzen, bijzondere omstandigheden. Het bestaan van dergelijke bijzondere omstandigheden, waarop in het onderhavige geval overigens geen beroep is gedaan, zal niet snel mogen worden aangenomen. Dit een en ander vindt ook steun in de parlementaire geschiedenis van het te dezen niet toepasselijke, immers voor consumentenkoop geldende art. 7:24 (vgl. hetgeen daaromtrent is weergegeven in de conclusie van de Advocaat-Generaal Hartkamp onder 9, met name noot 5).

Voor zover het middel onder 7 klaagt dat

immateriële schade wegens aantasting in de persoon' (diss. VU Amsterdam), *Ars Aequi* 2002, nr. 184-190.

18 Zie verder A.J. Verheij, 'Vergoeding van

de door het Hof aanvaardde regel een feitelijke risicoaansprakelijkheid voor de leverancier van 'industrieel vervaardigde zaken' introduceert, miskent het dat volgens het uitgangspunt van art. 6:74 deze leverancier aansprakelijk is, tenzij de tekortkoming hem op de voet van art. 6:75, onder meer krachtens in het verkeer geldende opvattingen, niet kan worden toegerekend. Evenmin valt in te zien waarom deze regel op gespannen voet zou staan met de regeling van de productenaansprakelijkheid, die niet op contractuele aansprakelijkheid maar op aansprakelijkheid uit de wet betrekking heeft, en de daarmee verband houdende regeling van art. 7:24 lid 2. Aan de in deze bepaling neergelegde regeling van de aansprakelijkheid van de leverancier in geval van consumentenkoop ligt de gedachte ten grondslag dat hij, anders dan in een geval als het onderhavige, zijn aansprakelijkheid jegens de consument niet kan beperken of uitsluiten. Uit hetgeen hiervoor is overwogen volgt dat het oordeel van het Hof juist is, zodat onderdeel faalt.'

De Hoge Raad verwerpt het beroep.

■ 3. Conformiteit en tekortkoming

In art. 7:17 BW is het zogenaamde conformiteitsvereiste neergelegd: de verkoper moet een zaak leveren die aan de overeenkomst beantwoordt. Bij levering van een non-conforme zaak is sprake van een tekortkoming, die onder meer tot gevolg heeft dat de koper tot ontbinding van de koopovereenkomst, zie art. 6:265 BW, kan overgaan. Voor een vordering tot schadevergoeding is echter de enkele tekortkoming niet voldoende: de tekortkoming dient ook toerekenbaar te zijn, zie art. 6:75. In het *Heupdysplasie*-arrest (HR 9 januari 1998, NJ 1998, 271 Huberts-Broek) had de Hoge Raad al eerder aangegeven deze in het huidige Burgerlijk Wetboek vastgelegde structuur ernstig te willen nemen. In dat geval was in lagere instantie geoordeeld dat sprake was van een tekortkoming, maar was niet uitgesproken dat de tekortkoming ook toerekenbaar was, hetgeen tot vernietiging in cassatie leidde. In de onderhavige zaak werd de Hoge Raad nadrukkelijk in de gelegenheid gesteld zich nader uit te laten over de toerekenbaarheid van de tekortkoming. De

rechtbank was in deze zaak tot het oordeel gekomen dat het geleverde niet voldeed aan de overeenkomst. Een begrijpelijk oordeel: meststof die er toe leidt dat de groei van planten en de houdbaarheid na verkoop terugloopt zal niet snel als 'conform' kunnen worden aangemerkt. Net als in de *Heupdysplasie*-zaak kwam de rechtbank voor de toekenning van schadevergoeding niet eens toe aan de vraag of de tekortkoming ook toerekenbaar was, hetgeen door het hof gecorrigeerd werd.

In dit blad ben ik in mijn artikel 'Tekortkoming, toerekenbaarheid en het instaan voor de kwaliteit van het verkochte' (zie *NTBR* 1999, p. 247) uitgebreid ingegaan op deze problematiek, waarbij met name werd ingegaan op de vraag of het gebrek aan wetenschap bij de verkoper ten aanzien van de 'kwaliteit' van het verkochte voor de verkoper een verweer vormt. Aan de orde kwamen onder meer de begrippen tekortkoming en toerekenbaarheid van de verkoper tot vrijwaring ('instaan voor'), de parlementaire geschiedenis van art. 7:24 BW en de discussies in de literatuur over de aansprakelijkheid van de verkoper die niet op de hoogte is van de gebrekkigheid van het verkochte. Op enkele punten zal ik in deze noot kortheidshalve naar het artikel verwijzen.

■ 4. De regel van dit arrest

De Hoge Raad geeft voor de toerekenbaarheid van de tekortkoming een duidelijke regel. De verkeersopvattingen brengen mee, zo zegt de Hoge Raad, dat in een geval als het onderhavige een tekortkoming bestaande in een gebrek van een verkocht product in beginsel voor rekening van de verkoper komt, ook als deze het gebrek kende noch behoorde te kennen. Hoewel de Hoge Raad spreekt over een 'geval als het onderhavige', is uit het arrest mijns inziens toch een vrij algemene regel voor de toerekenbaarheid van de tekortkoming af te leiden. Immers, in de relevante aliena van het arrest wordt door de Hoge Raad verder niet gerefereerd aan bijzondere feiten of omstandigheden, die de werkingssfeer van de regel in belangrijke mate zouden kunnen inperken. De regel is ook

niet noodzakelijkerwijs beperkt tot industrieel vervaardigde producten, in tegenstelling tot hetgeen het kopje van het arrest aangeeft. In de overwegingen van de Hoge Raad wordt slechts, onder verwijzing naar het cassatiemiddel, gesproken over 'industrieel vervaardigde zaken' in de context van de vraag of het hof een feitelijke risicoaansprakelijkheid had aanvaard. Het onderscheid tussen industrieel vervaardigde producten en bijvoorbeeld levende haas spreekt mij overigens ook, zeker geleid op de gang van zaken binnen de agrarische 'industrie', zonder nadere adstructie niet erg aan. Met name is van belang dat de Hoge Raad duidelijk heeft uitgesproken dat de verkoper aansprakelijk is ook als hij het gebrek niet kende noch behoorde te kennen. Daarmee heeft een potentieel belangrijk verweer voor de verkoper zijn waarde verloren. De mogelijkheden voor de verkoper om zich op 'overmacht' (niet-toerekenbaarheid van de tekortkoming) te beroepen zijn dus belangrijk ingeperkt.

■ 5. Toerekenbaarheid op grond van de wet: 'instaan voor'

De Hoge Raad zoekt de basis van de toerekenbaarheid niet in de wet, waar hij overweegt dat in dit geval de tekortkoming niet krachtens de wet of een rechtshandeling voor rekening van de verkoper komt. De basis van de toerekenbaarheid wordt gezocht in de verkeersopvattingen. Eerder (zie *NTBR* 1999 p. 249 met verwijzing naar de annotatie bij *Rechtbank Harlingen* 24 mei 1995, *TMA* 1996, p. 11) heb ik er op gewezen dat de toerekenbaarheid gebaseerd zou kunnen worden op de wet, namelijk art. 7:17 BW. Art. 7:17 BW is met de invoering van het huidige Burgerlijk Wetboek in de plaats gekomen van de regeling van het 'verborgene gebrek'. In de oude verborgen gebrekenregeling was sprake van een wettelijke garantie, in de zin dat de wet uitdrukkelijk bepaalde dat de verkoper diende 'in te staan' voor (de kwaliteit van) het verkochte. Hoewel in Nederland aan de werking van deze regeling afbreuk werd gedaan door voor de toekenning van gevolgschade vast te houden aan de eis van kwade trouw en hierop niet,

17 Zie voor een beschrijving van het Franse recht met betrekking tot vergoeding van affectieschade punt A.J. Verheij, 'Vergoeding van immateriële schade wegens

aantasting in de persoon' (diss. VU Amsterdam), *Ars Aequi* 2002, nr. 184-190.

18 Zie verder A.J. Verheij, 'Vergoeding van

zoals in Frankrijk, uitzonderingen te maken door in geval van professionele verkopers kwade trouw te veronderstellen, was dit garantiaspect duidelijk in de wet verankerd. Hoevel in de tekst van art. 7:17 de term 'instaan voor' niet meer gebruikt wordt en slechts gesproken wordt over hetgeen de koper mag verwachten, kan men hierop naar mijn mening ook een uitleg die sterk in het voordeel van de koper is baseren. Vergelijk de Richtlijn betreffende bepaalde aspecten van de verkoop van de garanties voor consumptiegoederen (in Nederland via wetsvoorstel 27 809 te implementeren), waarin bepaald wordt dat in 'commerciële garanties' (een eerder voorstel voor de richtlijn hanteerde letterlijk deze term) moet worden aangegeven dat de wettelijke rechten die de consument heeft onverlet blijven (zie het voorgestelde art. 7:6a in het voorstel).

Voor wat betreft toerekenbaarheid op grond van de wet kan worden gewezen op de art. 6:76 en 6:77 BW, die toerekenbaarheid krachtens de wet vestigen voor het gebruik van hulpverleners en hulpzaken. Het is bijzonder instructief om de parlementaire geschiedenis bij deze artikelen, meer dan dertig jaar na dato, nog eens te herlezen. Uit de parlementaire geschiedenis blijkt een enorme aarzeling om de aansprakelijkheid voor bij de uitvoering van de overeenkomst gebruikte zaken en personen in de wet vast te leggen. Ook de spraakmakende arresten uit die tijd, zijn, inclusief annotaties, zie de noten van G.J. Scholten bij HR 5 januari 1968, NJ 1968, 102 (Fokker-Zentveld) en HR 13 december 1968, NJ 1969, 174 (Cadix-Aluminium Extruders) en de gecombineerde noot van Köster bij deze arresten, AA XVIII (1969) p. 429, de moeite van het herlezen waard. In dit verband kan er ook aan worden herinnerd dat in het arrest Fokker-Zentveld, hoe baanbrekend overigens ook, de Hoge Raad (in het voetspoor van het ontwerp-NBW?) juist weigerde de algemene regel te aanvaarden dat de schuldenaar heeft in te staan voor de deugdelijkheid van de zaken waarvan hij zich voor de uitvoering van zijn verbintenis bedient. Heden ten dage lijkt deze aarzeling onnodig en door het risico-denken

achterhaald, hoewel uiteraard gewaakt moeten worden voor absolute luter van de regels. Van een dergelijke aarzeling is in het onderhavige arrest geen sprake. De Hoge Raad baseert de aansprakelijkheid van de verkoper op de verkeersopvattingen, en niet op de wet. Hoe dit ook zij, de in het onderhavige arrest neergelegde regel lijkt mij van gelijke waarde als de wettelijke regels van art. 6:76 en 6:77 BW.

■ 6. Toerekenbaarheid van de tekortkoming bij koop en art. 7:24

De afgelopen jaren is de Hoge Raad niet vaak in de gelegenheid gesteld zich uit te spreken over de toerekenbaarheid van de tekortkoming. Een van de meer recente arresten is de atypische zaak met betrekking tot de huurauto, waarin de huurster door onhandigheid de huurauto liet stelen, en haar beroep op niet-toerekenbaarheid werd gehonoreerd, HR 24 oktober 1997, NJ 1998, 69 (Spruijt-Tigchelaar). Ik ga hier verder niet in op het algemene leerstuk van de overmacht, vergelijk op dit punt A.J. Goedmakers, *Overmacht bij overeenkomst en onrechtmatige daad* (1998). In de onderhavige procedure werd door de verkoper een beroep gedaan op art. 7:24. Men moet hier een duidelijk onderscheid maken tussen art. 24 lid 1 en lid 2. Lid 1 is in feite overbodig; krachtens lid 1 heeft de consument-koper jegens de verkoper 'recht op schadevergoeding overeenkomstig de afdelingen 9 en 10 van titel 1 van Boek 6'. Slechts vanuit de parlementaire geschiedenis is art. 24 lid 1 te begrijpen. Bij de totstandkoming van de koop-titel was de samenhang met de toen juist op stapel staande (EG) regeling van de productaansprakelijkheid een lastig punt. Daarnaast was sprake van veranderde opvattingen over de aansprakelijkheid van de verkoper: van een zeer beperkte aansprakelijkheid in de eerdere fase kwam men tot – in essentie – de huidige regeling, hetgeen echter bij de Kamer de behoefte deed ontstaan duidelijk vast te laten leggen dat de verkoper nog wel een beroep kon doen op 'overmacht', waarbij overigens niet echt duidelijk werd welke situaties men voor ogen had, zie voor een uitvoerige weergave NTBR 1999, p. 251-255. Van

belang is wel duidelijk uitgesproken werd dat het enkele feit dat de verkoper het gebrek niet kende en ook niet behoorde te kennen niet voldoende is om de tekortkoming niet toerekenbaar te oordelen, zie PG Boek 7, p. 236-237. Naast het – geteeld op de gelaagde structuur van het Burgerlijk Wetboek strikt genomen overbodige lid 1 – werd in lid 2 de vereiste afstemming met de regeling van de productaansprakelijkheid bereikt. Bij productaansprakelijkheid heeft men doorgaans te maken met drie partijen: producent – verkoper – (consument)koper. In de wettelijke regeling van de op onrechtmatige daad gebaseerde productaansprakelijkheid vindt bij claims van de consument-(koper) kanalisatie van aansprakelijkheid richting producent plaats. De verkoper in de onderhavige casus had met een beroep op lid 1 mijns inziens een aardig argument: uitdrukkelijk blijkt uit de parlementaire geschiedenis dat men behoefte voelde aan de mogelijkheid voor de verkoper zich (in de relatie met de consument-koper) op overmacht te beroepen. Nu werd in het cassatiemiddel ook geklaagd dat het oordeel van het hof op gespannen voet stond met de regeling van de productaansprakelijkheid en art. 7:24 lid 2. Zoals gezegd, is in deze regeling, die ook zeer expliciet beperkt is tot de consumenten-koop, sprake van een gekanaliseerde aansprakelijkheid. Door middel van een verbod op exoneraties wordt de aansprakelijkheid uiteindelijk bij de eindverantwoordelijke gelegd, zie ook in die zin de Hoge Raad. Geen sterke vergelijking derhalve. Van belang is uiteraard welke feiten en omstandigheden de verkoper na dit arrest nog kan aanvoeren om aansprakelijkheid te ontlopen. In de literatuur wordt bijvoorbeeld genoemd de situatie van een kleine verkoper die levert aan een grote koper, zie Asser-Hijma nr. 436 (die er overigens ook op wijst dat de toepasselijkheid van art. 7:17, welk artikel tot genuanceerde afwegingen dwingt, al een indicatie voor toerekenbaarheid oplevert, zie uitvoerig hierover NTBR 1999, p. 248). Algemeen kan men hier mijns inziens aansluiting zoeken bij de in het kader van de toetsing van exoneraties aangevoerde gezichtspunten, zie

naast het reeds genoemde arrest Fokker-Zentveld bijvoorbeeld ook het Thermostaten-arrest (HR 18 december 1981, NJ 1982, 71 Van Kleef-Monster). Met name de geringe waarde van de transactie in relatie tot de mogelijke schade lijkt mij van belang, dit alles uiteraard te plaatsen in de sleutel van verzekeraarbaarheid. Beperkingen zou men eventueel ook in de causaliteit kunnen vinden, vergelijk verder H.B. Krans, *Schadevergoeding bij wanprestatie* (1999).

■ 7. Het Weens Koopverdrag

Om het arrest in perspectief te plaatsen kan een vergelijking worden gemaakt met de regeling van de aansprakelijkheid van de verkoper in het Weens Koopverdrag, en met name of verweer mogelijk is op grond van 'niet-toerekenbaarheid'. In art. 79 lid 1 wordt bepaald: 'A party is not liable for a failure to perform any of his obligations if he proves that the failure was due to an impediment beyond his control and that he could not reasonably be expected to have taken the impediment into account at the time of the conclusion of the contract or to have avoided or overcoming it or its consequences.' Betoogd wordt wel dat met name door het hanteren van het criterium 'impediment' het verweer niet gevoerd kan worden bij een gebrek aan kwaliteit. Ik laat de discussie in de literatuur over deze omstreden kwestie verder rusten, zie hierover ook NTBR 1999, p. 253 en ook met verwijzingen Claeys par. 7.98 in H. van Houtte e.a. (red.), *Het Weens Koopverdrag*, Intersentia (1997) en voor een meer algemene vergelijking van art. 79 met de Nederlandse regeling R.I.V.F. Bertrams, 'Enige aspecten van het Weens Koopverdrag' (preadvies VBR 1995). De zaak van het Bundesgerichtshof 24 maart 1999, <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/990324g1.html>, inzake de levering van 'vine wax', is in dit kader wel de moeite van het bespreken waard. Een Oostenrijkse kweker, gespecialiseerd in het kweken van wijnstokken, koopt van een verkoper speciale was die gebruikt wordt bij het enten van de wijnstokken. De verkoper betreft de was van een tussenhandelaar; de was is geproduceerd

door een Duits bedrijf. Het hof gaat, naar eigen zeggen, voorbij aan de vraag of art. 79 alle vormen van non-conformiteit omvat, inclusief de levering van gebrekkige zaken, door te oordelen dat art. 79 niet van toepassing kan zijn omdat het gebrek niet 'outside defendant's control' was. De daarop volgende overwegingen zijn echter interessant voor het beroep op overmacht. Het hof stelt dat art. 79 niet de contractuele risico-toedeling verandert. De aansprakelijkheid van de verkoper is gelegen in het feit dat hij overgenomen is conforme goederen te leveren. Als de tekortkoming gezien moet worden als een 'impediment', dan is het nog een factor die hij moet vermijden of te boven komen. 'From the buyer's point of view, it makes no difference whether the seller produces the goods himself – with the consequence that the non-performance is generally in his actual control so that, as a rule, a dispensation pursuant to CISG art. 79 (1) is generally excluded – or whether the seller obtains the goods from suppliers.' Het risico van koop bij een tussenhandelaar wordt bij de verkoper gelegd: 'Because the seller has the risk of acquisition (as shown), he can only be exempted under CISG art. 79 (1) or (2) (even when the reasons for the defectiveness of the goods are – as here – within the control of his supplier or his sub-supplier) if the defectiveness is due to circumstances out of his own control or out of reach of his supplier's control.' Tot slot wordt ook overwogen dat de aansprakelijkheid niet is gebaseerd op een verplichting van de verkoper om de zaken alvorens ze door te leveren te inspecteren: 'The liability under the (CISG) is, contrary to the lower Court's opinion, not based on the supplier's obligation to inspect the goods before delivery to its purchaser, which – according to the appeal – was not necessary in this case because the vine wax previously purchased had always been free of defects. That is so because the seller's culpability is not important due to the statutory allocation of risk and the lack of a different agreement between the parties concerning the allocation of risk, resulting in a guarantee (war-

ranty) liability of the seller.' Het is duidelijk dat het recente arrest van de Hoge Raad strookt met de overwegingen van het Bundesgerichtshof.

■ 8. Het belang van exoneraties

Eerder werd al gememoreerd dat het bestaan van een tekortkoming voldoende is voor ontbinding. Bij tekortkoming heeft de koper uiteraard ook de mogelijkheid herstel te vorderen (zie art. 7:21, zie hierover NTBR p. 258-259). Voor een vordering tot schadevergoeding dient de tekortkoming ook toerekenbaar te zijn. Juist de schade echter, met name de toekenning van gevolgschade, zal de verkoper niet voor zijn rekening wenselijk nemen. De verkoper zal zich derhalve op dit punt (in algemene voorwaarden) wenselijk te exonereren. Door de in het onderhavige arrest gegeven regel van de Hoge Raad zal de aandacht zich nog meer concentreren op de toetsing van exoneraties, zie op dit punt ook de conclusie van A-G Hartkamp, met verwijzing naar de problematiek van de algemene voorwaarden. De duidelijkheid die nu op het punt van de aansprakelijkheid is gewonnen zal zich nu ook nog moeten vertalen naar meer duidelijkheid op dat terrein.

■ 9. Overige literatuur

Zie over het arrest verder ook J.B. Londonck Slijk in BB 2001, nr. 11; G.J. Knijp in NbBW 2001 nr. 10; T. Hartlief in AA 2001, p. 982 en de kroniek van het vermogensrecht in NJB 2001, p. 1464 en NJB 2002, op p. 445.

P. Klik

Universitair docent
Erasmus Universiteit Rotterdam